

Reflexions de futur. La Universitat post-COVID-19

FORMAR
TRANS-
FORMAR

A quins reptes s'enfronten les universitats després de la crisi de la COVID-19? Quin rol ha de jugar l'educació superior a partir d'ara? Quins són i com cal afrontar els desafiaments de la nova era? Com s'han d'adaptar a la transformació digital? Quin ha de ser el model de recerca?

La universitat canvia i la UOC, com a primera universitat 100 % en línia del món, comparteix, per mitjà de les reflexions dels seus portaveus, professorat i investigadores i investigadors, el debat sobre quin ha de ser el full de ruta.

Fer la part que ens toca

«Els fets científicament demostrats no poden ser objecte de mistificació en debats i tertúlies d'indocumentats»

Josep A. Planell
Rector de la UOC

 [Article publicat a *Huffington Post* el dia 29/05/2020](#)

Mentre encara afrontem les urgències provocades per la COVID-19, s'ha obert ja el meló sobre les conseqüències postpandèmia, amb posicions extremes que van des dels malastrucs lampedusians fins als profetes de la propera mort del capitalisme, passant per un ampli ventall de visions intermèdies. Foc d'encenalls. Al meu parer, en uns moments d'incertesa, que s'allargaran més enllà de la crisi sanitària, només comptem amb dues seguretats: que la inacció i l'atabalament mai han estat una bona resposta i que qualsevol millora demana que cadascú assumeixi fer la part que li toca, en funció de les seves capacitats i responsabilitats. Per això, i mentre participem de l'esforç immediat i solidari, ens cal dema-

nar-nos quina part li toca a la universitat en el disseny del futur i de quina manera ens comprometem a assumir-la.

L'actual confinament ja ens ha plantejat unes primeres qüestions que ens interpel·len directament. En primer lloc, hi ha l'evident revalorització social de la ciència i, en general, del coneixement. Avui han recuperat relleu social i cívic els laboratoris, les biblioteques i els centres de recerca acreditats, els professionals mèdics, els referents humanístics, els creadors d'opinió contrastats i els mitjans de comunicació creïbles. Aquest prestigi ciutadà del saber científic i humanístic ens exigeix reforçar el paper de la universitat com a node de creació, connexió i

divulgació. I fer-ho de forma doblement crítica i autocrítica.

D'una banda, ens cal qüestionar l'actual model de recerca, massa dependent de les conjuntures politicoeconòmiques, i reconnectar-lo amb la societat i l'economia a partir de nous paradigmes, com l'*open science* ('ciència oberta'), que facilita el vincle i la participació de la ciutadania, o l'*open access* (accés obert), que permet compartir i multiplicar la recerca realitzada, com va demostrar-se durant la passada epidèmia del Zika i com torna a evidenciar-se avui. Aquesta major circulació del saber ha de tenir també una concreció aplicada i això demana finançar i estimular tant la recerca com la creació d'empreses basades en tecnologies avançades. L'eficiència de Corea del Sud en la lluita contra la COVID-19 s'explica en part per disposar d'un ecosistema productiu capaç de proporcionar el material mèdic especialitzat que nosaltres hem d'importar. Paradoxalment, tot i que comptem amb professionals i instal·lacions mèdiques d'excel·lència, som també el país amb menys empreses fabricants de material sanitari en relació amb la importància econòmica i social del sector.

Els fets científicament demostrats no poden ser objecte de mistificació en debats i tertúlies d'indocumentats.

D'altra banda, hi ha la necessària bel·ligerància contra els posicionaments anticientífics, manipuladors i fallços. El debat intel·lectual es basa en el desacord i en el contrast de parers, però a partir d'una mínima i compartida acceptació del mètode i la crítica científiques i de la recerca del coneixement i el bé comú. Sense necessitat de convertir la ciència en una nova religió o en un dogma de fe, els fets científicament

demostrats no poden ser objecte de mistificació en debats i tertúlies d'indocumentats, ni poden contraposar-se en un pla d'igualtat amb les postures arrogants de la postveritat. Ras i curt, davant de terraplanistes, antivacunes i altres xarlatans no s'hi valen contemplacions.

Segonament, l'anunciada transformació digital té un impacte global que comprèn de la política a les arts, passant per les diferents activitats productives i la mateixa gestió de la quotidianitat. Aquest decantament tecnològic suscita dubtes i recels sobre la seva qualitat, sobre la seva seguretat i sobre la seva equitat. D'aquí la importància d'entendre que, en aquesta imparabile transformació digital, allò substancial no és la seva concreció a través de la xarxa, sinó la noció de canvi en les dinàmiques laborals, productives, educatives, socials, afectives i relacionals. L'experiència viscuda al llarg d'aquests mesos de confinament ens obligaran a repensar quines activitats requereixen realment presencialitat, i quines potencialitats, debilitats i novetats planteja la virtualitat en cada àmbit.

La virtualitat ha demostrat ser un avenç en sostenibilitat, immediatesa, organització i, fins i tot, en eficàcia, especialment al món laboral i educatiu. Però, al mateix temps, la seva generalització demanarà millorar les actuals aplicacions per a les trobades i el treball en línia i, sobretot, ens exigirà fer evolucionar el nostre marc legal, resoldre qüestions tècniques com la validació i certificació de les identitats i de les decisions compartides a través de pantalles, i respondre'n de derivades que van de la conciliació familiar a qüestions vinculades al desenvolupament urbà i cívic. Un aspecte clau serà garantir l'accessibilitat

Fer la part que ens toca

i la neutralitat de la xarxa, avui amenaçada per interessos espuris de caràcter ideològic, econòmic i polític. Com ens recorda l'assagista Marta Peirano, «las herramientas de la vida contemporánea, como Internet, deberían estar garantizadas y que no tuvieran un precio, el de tus datos, que te vuelven tan vulnerable». Accedir a Internet en peu d'igualtat no és condició suficient, però sí imprescindible en la lluita contra la desigualtat econòmica, informativa, laboral i educativa.

La universitat, el coneixement, la ciència i les humanitats han de fer un pas endavant per tal d'oferir les seguretats intel·lectuals que allunyin la por de la ciutadania.

Els qui fa 25 anys ja vam néixer com a nadius digitals —com la UOC— sempre hem assumit que l'educació en línia no podia limitar-se a reproduir les aules tradicionals, ni fiar-ho tot a la utopia tecnològica. L'anomenat *aprenentatge en línia (e-learning)* demana una adaptació del model pedagògic capaç d'aprofitar les seves potencialitats per permetre una educació sense distàncies, una formació adaptada a diferents necessitats, demandes i circumstàncies vitals, i una veritable transformació de l'ensenyament i multiplicació del coneixement. *Transformar* ha de significar 'formar diferent'.

Finalment, tots aquests canvis necessiten un horitzó comú que els aixoplugui programàticament. I aquí se'ns apareix la vigència i l'oportunitat representada pels 17 objectius de desenvolupament sostenible de l'Agenda 2030 aprovada per les Nacions Unides. Aquesta nova Carta dels drets humans posa el focus en les persones, la prosperitat, el planeta, la participació i la pau. Ningú diu que sigui senzill, però és precisament en moments

excepcionals com l'actual quan cal aspirar a propòsits excepcionals. Es tracta, en altres paraules, d'assumir, com a universitat i com a ciutadania, posicionaments i compromisos polítics. Personalment i col·lectivament ens pertoca actuar políticament. Perquè ni el present ni el futur ens poden ser aliens. Quan els avenços democràtics i socials guanyats durant la segona meitat del segle xx són amenaçats per alguns dels escenaris postpandèmia, la universitat, el coneixement, la ciència i les humanitats han de fer un pas endavant per tal d'oferir les seguretats intel·lectuals que allunyin la por de la ciutadania.

Un vell acudit assegura que la principal similitud entre cementiris i universitats és que, per a qualsevol reforma, no pot comptar-se amb els de dins. Trencar aquesta caricaturització de l'acadèmia com un ens entotsolat és, evidentment, responsabilitat nostra. I això significa actuar com els agents socials que som, intervenir en l'àgora pública i fer-ho a partir de les nostres experteses. Perquè, en paraules del filòsof alemany Jürgen Habermas, el savi no més esdevé intel·lectual quan entra en joc la seva capacitat per irritar-se, per convertir-se en participant actiu del debat ciutadà. Sense irritació, però amb responsabilitat i compromís, la universitat vol assumir la part que li toca en la definició d'aquest futur compartit.

25.uoc.edu